

Ακαδημαϊκές Περιπλανήσεις

Στα Σύνορα της Χαρτογραφημένης Αρθρογραφίας Συνέντευξη με τον Πάνο Θεοδωρίδη

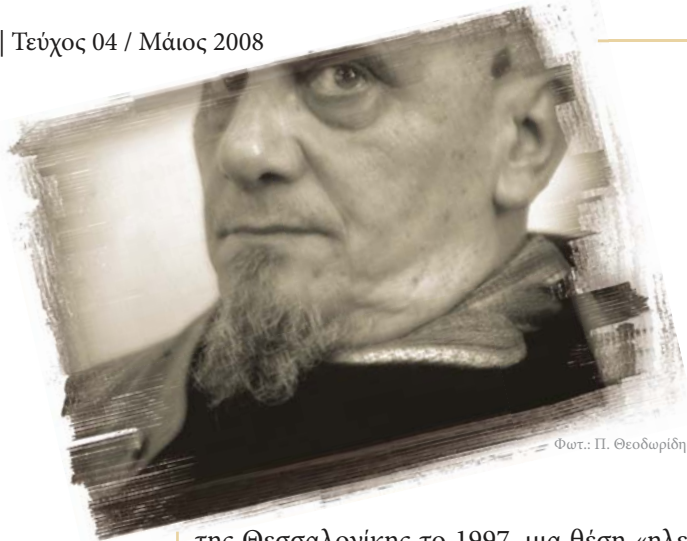
Ο Πάνος Θεοδωρίδης, συγγραφέας και αρθρογράφος, δίνει σε μια από τις λιγοστές συνεντεύξεις του την τελευταία δεκαετία με το γνωστό αιρετικό του ύφος απαντήσεις σε θέματα όπως το διαδίκτυο, οι τέχνες, η συγγραφή, το Μακεδονικό ζήτημα, η σχέση γλώσσας και φιλοσοφίας και άλλα τινά. [σελ. 73-84]

του Βίκτωρα Τσιλώνη

Δικηγόρου, Υπ. Δρ Νομικής

Ο Πάνος Θεοδωρίδης είναι, μεταξύ άλλων, συγγραφέας, ενώ στο παρελθόν έχει υπάρξει και ποιητής, μια ιδιότητα που ο ίδιος ωστόσο δεν αποδέχεται πλέον. Τα τελευταία χρόνια αρθρογραφεί καθημερινά στην τελευταία σελίδα της εφημερίδας «Αγγελιοφόρος», στη στήλη «Στο Καναβάτσο», μ' ένα ιδιότυπο, παραβολικό συχνά στυλ.

Παράλληλα με την συγγραφική του δραστηριότητα, συμμετείχε στο παρελθόν σε πολλές αρχαιολογικές αποστολές ως αρχιτέκτων ανασκαφών και ως αναστηλωτής του Υπουργείου Πολιτισμού ασχολήθηκε με την μελέτη πολλών μνημείων, όπως της Ρωμαϊκής Εγνατίας Οδού, των μεσαιωνικών νερόμυλων και των αμυντηρίων. Επίσης, υπήρξε ο τελευταίος καλλιτεχνικός διευθυντής του Οργανισμού για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα

Φωτ.: Π. Θεοδωρίδης

της Θεσσαλονίκης το 1997, μια θέση «ηλεκτρική καρέκλα» που κατάφερε και διατήρησε μέχρι το πέρας των εκδηλώσεων με τον αιρετικό του χαρακτήρα και την ανέκαθεν αμφιλεγόμενη του στάση.

Γνωρίζοντας το έργο του εδώ και καιρό, η επικοινωνία μας κατέστη αμφίδρομη όταν κάποια στιγμή, κάπως αργοπορημένα, ανακάλυψα το κύριο προσωπικό του ιστολόγιο στο διαδίκτυο στο οποίο καταθέτει τη γνώμη του επί παντός επιστητού με το γνωστό προσωνύμιό του «Πετεφρής» (<http://petefris.blogspot.com>).

Στις αρχές μάλιστα του Ιανουαρίου 2008 συναντηθήκαμε στη Θεσσαλονίκη και είχαμε την ευκαιρία να συνομιλήσουμε εκ του σύνεγγυς. Η ιδέα για μια συνέντευξη αναδύθηκε και σκοπεύαμε να του προτείνουμε συνέντευξη για το πέμπτο τεύχος. Ωστόσο, η ματαιώση της προγραμματισμένης συνέντευξης συντόμευσε τελικά τον χρόνο διεξαγωγής της.

Δεδομένου των παραπάνω συνθηκών, καθώς και λόγω του ότι η μετάβασή μας στους Χωροεπισκόπους της Κέρκυρας, όπου διαμένει τα τελευταία χρόνια, ήταν επί του παρόντος ανέφικτη την περίοδο εκείνη, αποφασίσαμε –κατά παρέκκλιση των πάγιων αρχών μας– την εξ αποστάσεως διεξαγωγή της συνέντευξης με την μορφή αποστολής συγκεκριμένων ερωτήσεων και την μετέπειτα λήψη γραπτών απαντήσεων από μέρους του.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η εν λόγω συνέντευξη αποκτά μεγαλύτερη αξία δεδομένου ότι όχι μόνο συνέπεσε χρονικά με το πέρας συγγραφής του τελευταίου του βιβλίου «Η Εσπανιόλα» αλλά κυρίως γιατί αρκετοί

θυμήθηκαν τον τελευταίο καιρό, μετά τα πρόσφατα κρούσματα ντόπιγκ στον ελληνικό αθλητισμό και το ελληνικό βέτο στη σύνοδο του ΝΑΤΟ, τις διαχρονικές επιφυλλίδες του για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004 και το Μακεδονικό ζήτημα.

Αρθρογραφείτε καθημερινά σε στήλη που θεωρείται από τις καλύτερες των ελληνικών εφημερίδων, ταυτόχρονα όμως έχετε αποσυρθεί στους Χωροεπίσκοπους της Κέρκυρας. Αυτό συνιστά μια ιδιότυπη αποχώρηση από τα κοινά και τα συμβαίνοντα στα μεγάλα αστικά κέντρα (που αντισταθμίζεται όμως από τη συνεχή παρουσία στην εφημερίδα και το διαδίκτυο) ή άλλως τι;

Πρόκειται για προσωπική αποχώρηση, συνειδητή και αναγκαία. Ωστόσο δεν υπάρχει κανένας λόγος να καλύπτεται από έναν αυτάρεσκο εσωτερικό θρύλο. Αν και προτιμώ την ζωή στο χωριό, ο κύριος λόγος των μετακομήσεών μου παραμένει οικονομικός-τα έξοδα είναι λιγότερα. Δεν έβρισκα δουλειά στη Σαλονίκη, επειδή όλοι πίστευαν ότι έχω πλέον πολλά λεφτά και εξασφαλιστικά. Τις μετακομίσεις τις χρωστάω στις δυνατότητες της τηλεεργασίας. Και της δυνατότητας διαρκούς ενημέρωσης που δίνει η τεχνολογία. Δεν μου ήταν ποτέ αγαπητή η ζωή στις πόλεις. Σε χωριά, έχω ζήσει δέκα μόλις χρόνια. Ελπίζω ως το τέλος του βίου, το ποσοστό να αυξηθεί. Με τα κοινά, μήτε είχα, μήτε έχω κάποια σχέση. Αισθάνομαι ότι παραέγινα γραφικός με τις αυτοκριτικές μου.

Πώς νιώθετε που έχετε ένα μόνιμο βήμα σε καθημερινή εφημερίδα με χιλιάδες αναγνώστες μέσα από την οποία μπορείτε με τη δική σας ξεχωριστή γραφίδα να αποτυπώνετε την άποψη σας για τα σημαντικά θέματα της επικαιρότητας και να επηρεάζετε την κοινή γνώμη; Σας γεμίζει καθόλου ευθύνη αυτό και πόσο κουραστικό μπορεί να είναι για έναν συγγραφέα;

Δεν αισθάνομαι ότι επηρεάζω την κοινή γνώμη. Θα ήταν τραγικό. Τα προσωπικά στοιχεία που παραθέτω δεν οφείλονται σε έπαρση, αλλά για να ξέρει ο αναγνώστης ποιος γράφει αυτά που διαβάζει. Η διαδικασία δεν είναι καθόλου κουραστική -θα ήταν ύβρις αν το υποστήριζα. Φροντίζω με πολύ μεγάλη αγάπη τα κείμενά μου, αποφεύγω τις επαναλήψεις και όσο μπορώ, τις ευκολίες

Αρνούμαι να πιστέψω ότι αυτά που θέλει κάποιος να εκφράσει πρέπει να περάσουν από διαδικασίες προσέγγισης προς τον «μέσο» αναγνώστη, ο οποίος είναι μια μορφή που δεν υπάρχει

της γραφής. Αρνούμαι να πιστέψω ότι αυτά που θέλει κάποιος να εκφράσει πρέπει να περάσουν από διαδικασίες προσέγγισης προς τον «μέσο» αναγνώστη, ο οποίος είναι μια μορφή που δεν υπάρχει. Κατά καιρούς έχω λάβει μηνύματα που εκφράζουν την επιθυμία να γράφω «πιο απλά». Αν απλοποιήσω την σκέψη μου, αν την μασκάρω με λαϊκισμό, θα είναι μάλλον ένα ξεκάθαρο σήμα να σωπάσω. Το γούστο είναι ότι αυτό το ύφος διατηρώ και στο blog μου, όπως και σε ένα υπόμνημα, μια μελέτη, ένα δημόσιο έγγραφο. Απλώς στα καθημερινά άρθρα δεν βωμολοχώ. Η απλότητα είναι ζητούμενο, αλλά δεν είναι προϋπόθεση.

Ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία και μετά το πέραςμά σας από δημόσιες θέσεις φαίνεται να ακολουθείτε μια αυτόνομη και ανένταχτη πορεία. Μήπως τελικά όμως η εικόνα του «ανένταχτου στοχαστή» αποτελεί απλά έναν μύθο;

Έχετε δίκιο. Η αυτόνομη και ανένταχτη πορεία είναι ένας κλασικός αστικός μύθος. Δεν είμαι καθόλου ανένταχτος. Προέρχομαι από μια οικογένεια με δεξιό πατέρα και αριστερή μητέρα, από έναν Πόντιο και μία Βλάχα. Ασκήθηκα από μικρός να κατανοώ τις διαφορές, να τις περιγράφω, να θεωρώ τις ιδεοληψίες καταστροφικές. Αφοσιώθηκα κατά καιρούς σε πράγματα που δεν πίστευα, πάντοτε όμως παθιάζομαι με τις διάφορες επαγγελματικές μου ενασχολήσεις και δεν έχω κανέναν σκοπό να υποχωρήσω σε αυτά τα ζητήματα. Έζησα όλη μου τη ζωή είτε υπό δικτατορία, είτε υπό κυβερνήσεις που ουδέποτε ψήφισα. Δεν έχω ψηφίσει παραπάνω από πέντε ή έξι φορές στην ζωή μου. Ωστόσο, θεωρώ μεγάλη μου υποχρέωση να καταλαβαίνω τον δεξιό, τον κεντρώο, τον αριστερό. Να τους καταλαβαίνω απόλυτα. Το ίδιο και με τους θρησκευόμενους. Ποτέ μου δεν πρόκειται να κατηγορήσω κανέναν για τις ιδέες του. Προτιμώ το δούλεμα και τον υπαινισμό, και την φιλικότητα από την εξόφθαλμη αντιπάθεια. Απλώς δεν πιστεύω ότι κάποιος, κάπου και κάπως, κρατάει ζηλότυπα φυλαγμένο το ξόρκι της αλήθειας.

Αναμφίβολα, ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά γεγονότα της Θεσσαλονίκης αλλά και της Ελλάδας φέτος υπήρξε η παρουσίαση της συλλογής χα-

ρακτικών της «Suite 347» του Πικάσο στο Τελλόγλειο Ίδρυμα. Η έκθεση αυτή συζητήθηκε έντονα λόγω του ερωτικού στοιχείου που κυριαρχούσε στα περισσότερα χαρακτηριστικά. Δεδομένου ότι έχετε διατελέσει και καλλιτεχνικός διευθυντής του οργανισμού για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Θεσσαλονίκης πιστεύετε ότι η ελληνική κοινωνία είναι υπερβολικά συντηρητική ή ότι η αρνητική αντιμετώπιση της έκθεσης από ορισμένους οφείλεται σε άλλους λόγους;

Οφείλεται στην τύφλωσή μας. Σε τίποτε άλλο. Από την εφηβεία μου άκουγα ύβρεις για τον Πικάσο, η λέξη «φουτουριστής» και «σουρεαλιστής» ήταν εξαιρετικά υβριστικές. Η στερεοτυπική εικόνα του ποιητή στα ΜΜΕ παραμένει θλιβερή. Τα πράγματα που εκτιμώ στους ανθρώπους, στον βίο και στην πολιτεία, συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται άκρως απαξιωτικά. Πιστεύω ότι κάθε έργο της τέχνης ή των γραμμάτων, παρά τον φωτισμό που ασκεί, απαιτεί μιας μορφής «μύηση» που πλάθεται από τους ίδιους τους δημιουργούς και τους μεσάζοντες, συνεργούντος και του εγωπαθούς κλίματος. Δεν ξοδεύουμε πραγματικό χρόνο για τον «άλλον», γι' αυτό και μας φταίει «η κοινωνία». Επιμένω στην αξία της κοινωνικής εργασίας, που αποτελεί βέβαια παρωνυχίδα στην κοινωνική διαμόρφωση, αλλά εξακολουθεί και γλυκαίνει τις αναμνήσεις αυτών που την αποδέχτηκαν κάποτε. Ροκανίζουμε τον χρόνο μας σε επιπόλαιες

διαμάχες στην επιφάνεια, χωρίς να τολμάμε μια επίσκεψη στον βυθό των πραγμάτων. Η κοινωνία αλλάζει εάν αλλάξει κάτι στο γονίδιό της, αλλά καμιά φορά αλλάζει επειδή θέλει να αποφύγει ένα πρόστιμο, μια δυσκολία.

Παλιότερα είχατε πει: «δηλώνω απλώς ότι είμαι πιστός αναγνώστης του Βικέλα, του Βιζυηνού, του Παπαδιαμάντη και του Ροΐδη... μέσα στον εικοστό αιώνα συνάντησα καταπληκτική ποίηση, αλλά η πεζογραφία του γενικώς δεν μου ταιριάζει και ότι ένα μυθιστόρημα με παρεμβολές και παρεκβάσεις είναι σήμερα το μόνο δυνατό μυθιστόρημα, αλλιώς ετοιμάζεται ακόμη ένα σενάριο για τηλεοπτικό σήριαλ». Υπάρχουν αξιόλογα βιβλία Ελλήνων συγγραφέων που να διαβάσατε τον τελευταίο καιρό και τα οποία δραπετεύουν από τους κανόνες των τηλεοπτικών σήριαλ;

Δεν έχω τίποτε εναντίον των σήριαλ. Αλλά όπως η στιχοπλοκία δεν είναι σώνει και καλά ποίηση, παρομοίως η τεχνική ενός σεναρίου ενός σήριαλ απαιτεί, φοβούμαι, πολύ μεγάλη τέχνη, που δεν βλέπω να διατίθεται αφειδώς. Αγαπώ τα βιβλία, αλλά εδώ και καιρό διαβάζω «επαγγελματικά», και όχι για την αναγνωστική απόλαυση. Αυτός ο συμψηφισμός υπό ένα ένδυμα ηθικολογίας, μου την δίνει, με απελπίζει. Εδώ και μερικά χρόνια, θαρρείς και βρισκόμαστε σε αναζήτηση ενός Σαβοναρόλα, ενός Ροβεσπιέρου, πράγμα που, σας βεβαιώ, είναι ανόητο από χέρι. Σε αυτήν την ατμόσφαιρα, σε τι ακριβώς μας φταίνει οι συγγραφείς; Ο καθένας πράττει το εργόχειρό του, κι αυτό είναι όλο. Δέκα χρόνια μετά την φυσική του παρακμή, θα έχουν μείνει τα έργα, μόνα τους στο αγιάζι της τυχαίας επιλογής. Λυπηρό που πολλοί άξιοι δημιουργοί δεν είναι ευπώλητοι, ακόμη πιο λυπηρό που κάμποσοι φελλοί επιπλέον ανέγγιχτοι, αλλά δεν είναι τωρινό το φαινόμενο, μήτε είναι του θανατά.

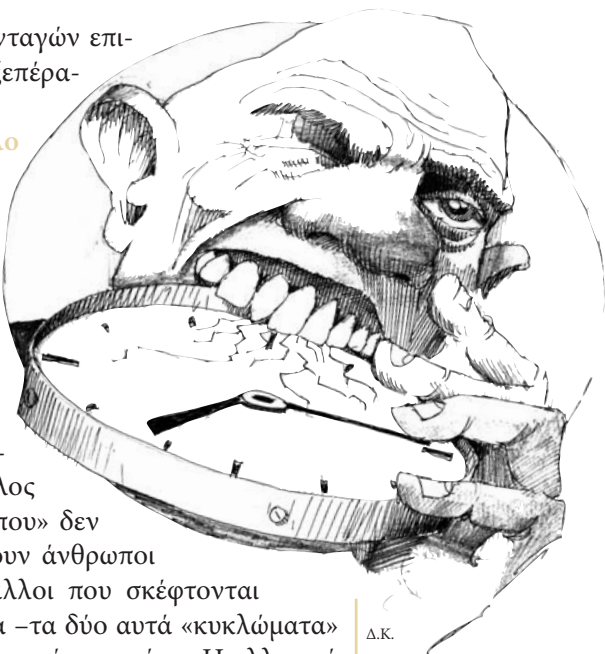
Σε ένα προδημοσιευμένο κείμενο για την Εσπανιόλα γράψατε ότι «Δεν θα καταστρώσω πίνακα, δεν θα μετρήσω χαρακτήρες αλλά θα έχω πρόσθετα ψιμίθια. Θα γράψω σαν ορκισμένος μανιχαίος. Αν όντως γράψατε το τελευταίο σας βιβλίο, δίχως συνταγή ποια είναι η γνώμη σας για τις σύγχρονες τάσεις (βλ. εργαστήρια συγγραφής) που υπαγορεύουν συγκεκριμένες συγγραφικές συνταγές;

Η άριστη γνώση συνταγών επι-
τρέπει, αυτή και μόνη, το ξεπέρα-
σμά τους.

Πώς βλέπετε το ρόλο
των πνευματικών αν-
θρώπων της χώρας μας
σήμερα; Η φωνή τους
ακούγεται στην ελλη-
νική κοινωνία, το έργο
που παράγουν είναι αξι-
όλογο;

Τελείως φιλικά, την
βαριέμαι αυτήν την ερώ-
τηση. Ο παιδαγωγικός ρόλος
του «πνευματικού ανθρώπου» δεν
είναι αυτονόητος. Υπάρχουν άνθρωποι
που γράφουν εύστοχα, άλλοι που σκέφτονται
ιδιοτύπως, επίσης εύστοχα –τα δύο αυτά «κυκλώματα»
σπανίως συλλειτουργούν σε μία περσόνα. Η ελληνική
κοινωνία δεν διαφέρει από άλλες κοινωνίες. Ωστόσο
παραμένει φοβική και απολαμβάνει τα ψεύδη της. Και
έχει μια λατρεία στις παρακάμψεις, ίσως φταίει η πολυ-
νομία. Θα ήταν κακομοιριά εκ μέρους μας να υποστηρί-
ξουμε ότι δεν παράγεται αξιόλογο έργο, και μάλιστα από
πολλούς. Τα ψιμύθια δημιουργούν την αίσθηση του πα-
ροδικού. Καθώς τα ουσιαστικά που για λόγους ευκολίας
ονοματίζουμε με κεφαλαίο Αρχικό, η Παιδεία, η Υγεία,
η Δημοκρατία, η Αποκέντρωση, η Διαφάνεια και λοιπά,
έχουν γίνει ήδη μνημεία προς κατάθεση στεφάνων, δεν
απομένει τίποτε άλλο εκτός από τις νέες φουρνιές. Αν
έχουμε μυαλό στο κεφάλι μας, πρέπει να αφήσουμε τον
κόσμο στα χέρια των νέων. Στην χειρότερη περίπτωση,
είναι το ίδιο ανόητοι με εμάς. Στην καλύτερη, θα αργήσει
κάπως να φυράνει το μυαλό τους.

Σε μια παλιότερη σας συνέντευξη στην εφημερίδα
«Το Βήμα» είχατε πει για τον εαυτό σας: «είμαι αυστη-
ρός και είρων, σνομπ και δευτεροκλασάτος κατά συνεί-
δησιν. Επίσης διαθέτω ευρύτατο κύκλο γνωριμιών, από
τότε όπου είχα απόψεις στις οποίες δεν έδινε κανείς
την παραμικρή σημασία. Ακόμη και τότε, όμως, υπήρξα
πιστός φίλος, δεινός πότης και φιλοπαίγμων, μανιακός

Δ.Κ.

Ροκανίζουμε
τον χρόνο μας
σε επιπόλαιες
διαμάχες στην
επιφάνεια, χωρίς
να τολμάμε
μια επίσκεψη
στον βυθό των
πραγμάτων

Όταν δηλαδή
δηλώνεις
δευτεροκλασάτος,
σε πιστεύουν.
Κι αυτό είναι
μεγάλη
παρηγοριά.

με τον Μεσαίωνα και ερωτόληπτος». Γενικά σας αρέσει να σκιαγραφείτε τον εαυτό σας μέσα από χαρακτηριστικά που θεωρούνται ως ελαττώματα;

Σκιαγραφώ τον εαυτό μου ως παρατηρητής. Καθώς οι γραφές και οι προφήτες δεν γνωρίζουν κανένα τέλειον, νομίζω ότι η αναφορά των ελαττωμάτων μας, προειδοποιεί τους προσεγγίζοντες –δεν είναι ακκισμός. Κατά τα άλλα, καταβάλω κάθε προσπάθεια να με φάει η μαρμάγκα και η σιωπή. Όταν ήμουν παιδί, ονειρευόμουν να ζήσω από το γράψιμο. Η ευχή πραγματοποιήθηκε φυσικά, αλλά, όπως συμβαίνει συχνά, είναι ένα είδος καρικατούρας. Για να ζήσω, πρέπει πλέον να ξεχάσω την ζείδωρο αξία της συνειδητής μούγκας.

Επιπλέον, θα ήθελα να σταθώ στη φράση σας «δευτεροκλασάτος κατά συνείδηση». Θα θέλατε να μας εξηγήσετε τι ακριβώς σημαίνει αυτό και αν ακόμη και σήμερα διατηρείτε την ίδια άποψη για τον εαυτό σας;

Μάλιστα. Δευτεροκλασάτος είναι ο χαμηλής αυτοεκτίμησης και μειωμένων ικανοτήτων τεχνίτης, που ωστόσο επιτρέπει στον εαυτό του να εξελίσσεται στο ημίφως. Όταν δηλαδή δηλώνεις δευτεροκλασάτος, σε πιστεύουν. Κι αυτό είναι μεγάλη παρηγοριά.

Χρησιμοποιείτε τόσο στο ιστολόγιο όσο και στην τύπο το προσωνύμιο Πετεφρής, όνομα που αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη ως αξιωματούχος αυλικός του Φαραώ στο σπίτι του οποίου υπηρετούσε ο Ιωσήφ, γιος του Ιακώβ, ποιος σας το έδωσε και τι σημαίνει για σας;

Το «Πετεφρής» είναι παρατσούκλι που το διάλεξα ο ίδιος, στα 19 μου χρόνια. Ήταν για κάποια ερωτική υπόθεση, που δεν καλοθυμάμαι. Δεν ήταν το μόνο μου ψευδώνυμο, αλλά το πιο επίμονο. Δεν σημαίνει τίποτα για μένα.

Σ' ένα κείμενό σας γράψατε: «Αυτά τα ωραία και τα κληρονομικά που μας λες, χάθηκαν μέσα σε ένα πέλαγος ενός εκατομμυρίου λέξεων που ξόδεψες στις επιφυλλίδες των εφημερίδων. Δεν έχεις πια το αναγκαίο ύφος. Δεν έχεις μήτε τον χρόνο να ανακαλύψεις ένα άλλο. Πήδα από τον γκρεμό του Σκριπερού και θα με θυμηθείς». Αυτή είναι ίσως τελικά και η έμμεση προτροπή σας σε μελλοντικούς επιφυλλιδογράφους-συγγραφείς, ότι δηλαδή δεν αξίζει να ασχοληθούν με την καθημερινή

συγγραφή γιατί η συγγραφική τους φθορά θα είναι ανυπολόγιστη; Κι αν αυτό είναι η ζημία ποιο είναι το αντισταθμιστικό όφελος, σε ποιες περιπτώσεις άλλα λόγια αξίζει πραγματικά να είναι κανείς αρθρογράφος πέρα από την εισφορά “του άρτου του επιούσιου”;

Δεν πρόκειται για σύσταση. Μπροστά στην βιοτική ανάγκη, όλα αυτά μοιάζουν ξεπερασμένα.

Στις μέρες μας η εξάπλωση του διαδικτύου με τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό χρηστών και τις γρήγορες συνδέσεις τύπου ADSL έχει οδηγήσει σύμφωνα με ορισμένες απόψεις στην μετάλλαξη του διαδικτύου, το οποίο καθίσταται πλέον περισσότερο τηλεοπτικό παρά έντυπο. Ποια είναι η γνώμη σας για την εξέλιξη του μέσου αυτού και το ρόλο που πρόκειται να διαδραματίσει στις ζωές των ανθρώπων στο μέλλον; Με άλλα λόγια, μετά το τέλος του διαδικτύου όπως το ξέρουμε ή το φανταζόμαστε σήμερα, τι;

Η τεχνολογία θα εξελιχθεί κι άλλο. Αλλά μόνον όπου απλώνεται η προσδοκία του κέρδους. Οι δυνατότητες του εγκεφάλου είναι μεγάλες, αλλά δεν του αφιερώνουμε πολλή ώρα εξάσκησης. Πόση φαιά ουσία έχει καταναλωθεί, λόγου χάρη, για τις πράγματι εναλλακτικές πηγές ενέργειας, και δεν εννοώ τις κουμούτσες που παριστάνουν τους ανεμόμυλους; Είναι άραγε η γραπτή παγκόσμια κληρονομιά τόσο ασήμαντη, ώστε να την διαχειρίζονται «ερευνητές» και «επιστήμονες»; Είναι δυνατόν να ξέρει ο κάθε πιτσιρικάς δεκάδες ρόστερ ομάδων και προπονητών, μάρκες ρούχων και ορολογίες υπολογιστών και να μη υπάρχει τρόπος να μάθει τον πίνακα στοιχείων της χημείας και τι γιορτάζουμε την 25η Μαρτίου;

Δεν έχω ιδέα τι θα ακολουθήσει μετά το διαδίκτυο. Δεν είναι πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι να πιστεύεις ότι η εποχή σου δημιούργησε τεχνολογία άξια να διασωθεί. Έτσι δημιουργούνται τα κολλήματα.

Αν όμως τα ζητήματα που άπτονται της τεχνολογίας και της πληροφορικής ειδικότερα είναι τόσο σημαντικά γιατί οι άνθρωποι της διάνοησης απωθούνται συνήθως από αυτά;

Ελάτε τώρα! Απωθούνται επειδή συνήθως δεν έχουν ιδέα από την τεχνολογία. Εξάλλου δεν έχω σε με-

γάλη εκτίμηση το ανθρώπινο είδος. Οι πιο φτηνές αξίες αφορούν την ανθρώπινη ζωή. Ο «πολιτισμένος» άνθρωπος είναι απολύτως υποχέριο της οικονομίας στην οποία κολυμπάει. Όταν γεννήθηκα, οι καταριδες ήταν αργές, μαύρες και απωθητικές. Σήμερα, μετά από δυο γενιές εντομοκτόνων, είναι ξανθούλες, φτερωτές και μοιάζουν με άλλα, λιγότερο απωθητικά έντομα.

Πόσο σημαίνοντα ρόλο πιστεύετε ότι διαδραματίζουν στον έλεγχο και την ποδηγέτηση ενός θεωρητικά τόσο τεράστιου και διαδραστικού μέσου όπως το διαδικτυο εταιρίες σαν την Google, οι οποίες λειτουργούν καταρχάς εν είδει σύγχρονου τηλεφωνικού καταλόγου για το διαδικτυο αλλά ουσιαστικά ελέγχουν ως «τροχονόμοι» την κυκλοφορία του διαδικτυού;

Έχω ήδη παρατηρήσει και επισημά-
νει αυτό το ιδιότυπο καθεστώς «γαλέ-
ρας» στην οποία κωπηλατούμε όλοι με
ενθουσιασμό. Όπως συμβαίνει με τις τε-
χνολογίες «αιχμής» που βρίσκονται σε
πρώτη εμπορική εφαρμογή, τείνουμε να
ξεχάσουμε ότι όταν η ΔΕΗ μας κόβει το
ρεύμα, γινόμαστε, οι κομπιουτεράδες, μια
μάζα άπραγων, νευρικών ψυχάκηδων.

Θυμίζω ότι μετά έναν αιώνα αυτοκι-
νήτου, δεν έχουμε γλυτώσει ακόμη από την
ορολογία περί ίππων και αμαξιών. Ακόμη, η αισθη-
τική του μόνιτορ δεν έχει προσαρμοστεί στις δυνατό-
τητες του μέσου – υπάρχει έντονη μίμηση των αξιακών
ποιοτήτων ενός εντύπου. Εφ' όσον υπάρχει ηλεκτρικό
ρεύμα, τα δίκτυα ευτυχώς παράγουν με-
γάλες ποσότητες χάους.

Πιστεύετε ότι τα λεγόμενα «κοινωνικά δίκτυα» τύπου MySpace, Facebook κτλ. είναι παροδικά φαινόμενα που εκφράζουν την κοινωνική αποξένωση των μεγαλουπόλεων ή σηματοδοτούν κάτι άλλο; Σε κάθε περίπτωση, κατά πόσο πιστεύετε ότι η διαδικτυακή επικοινωνία μέσα από ιστολόγια (blogs), δωμάτια συζητήσεων (chat rooms) ή διαδικτυακές πύλες όπως οι παραπάνω βοηθούν αληθινά στην κοινωνικοποίηση των συμμετεχόντων; Υπάρχει άραγε καμία ποιοτική ή

άλλη διαφορά μεταξύ της συμμετοχής σ' ένα ιστολόγιο και της συνεχής παρουσίας στο Facebook;

Φλερτάρω τόσο με τις μειοψηφίες, όσο και με το ύφος. Δεν έχω άλλα κριτήρια για να εκτιμήσω κάτι. Η αποξένωση από τη φύση δεν είναι σημερινή «κατάκτηση». Δεν υπάρχει περίπτωση να μην περάσουμε από το «πληκτρολογώ άρα υπάρχω» στο «αγγίζω άρα υπάρχω» και σε αναρίθμητα παρόμοια ρήματα. Ξεχάσαμε τη μοναξιά του αναγνώστη, την μοναξιά του αγράμματου μπροστά σε μια άπραγη μέρα, τη μοναξιά εκατομμυρίων ανθρώπων που δεν είχαν φως την νύχτα.

Έχει υποστηριχθεί με ισχυρή επιχειρηματολογία από φιλοσόφους όπως ο Βίτγκενσταϊν («η γλώσσα είναι το όριο της σκέψης μου») ότι η σκέψη είναι αλληλένδετη με τη γλώσσα και ότι, επομένως, αν περιορίσω τη γλώσσα σ' ένα άθροισμα λίγων καθαρά χρηστικών συμβόλων, περιορίζω συνάμα και την έκταση της σκέψης. Με βάση τα παραπάνω, σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι περιορίζεται η σκέψη των νέων κυρίως ανθρώπων που χρησιμοποιούν 100 λέξεις κατά κόρον και εικονίδια έκφρασης (smileys) στα ηλεκτρονικά τους μηνύματα (sms);

Όχι. Δεν περιορίζεται. Απλώς ακόμη μια διαδοχή γενεών βρίσκεται αντιμέτωπη με τα φαινόμενα της παρακμής των αξιών των προηγούμενων γενεών. Η σκέψη δεν περιορίζεται με την «φτωχή» γλώσσα. Η «φτωχή» γλώσσα, επιτρέπει άλλα μονοπάτια της σκέψης, άλλες περιπέτειες του νού. Η φιλοσοφία, φερ' ειπείν, δεν διαβάζεται μόνον. Η φιλοσοφία έχει χρωματικές αξίες, μυρίζει και αγγίζεται.

Όσον αφορά το επίκαιρο ζήτημα του ονόματος της «Μακεδονίας», έχετε κατά καιρούς προβάλλει με άρθρα σας ποικίλες πτυχές του ζητήματος: στο παρελθόν υποστηριζατε ότι εξαρχής θα έπρεπε να είχε προβληθεί η σημασία της εμπορικής αξιοποίησης του ονόματος από τη χώρα μας, ενώ εσχάτως φαίνεται να θεωρείτε ότι το θέμα του ονόματος είναι μάλλον ήσσονος σημασίας.

Δεν θεωρώ τίποτε ήσσονος σημασίας, αλλά θεωρώ επίσης το Μακεδονικό καθαρά πολιτικό ζήτημα. Η εμμονή, η έξαψη περί το όνομα, εκτιμώ ότι δεν επιτρέπει την άσκηση πολιτικής. Ένα παράδειγμα: αν λέγαμε την FYROM «Ανυπαρξία», πιστεύετε σοβαρά ότι δεν θα εί-

Το Μακεδονικό του εικοστού αιώνα αποτελεί μια σερβοβουλγαρική διαμάχη. Οι «Μακεδόνες» εφευρέθηκαν για να μην υπάρξουν φυσικά σύνορα μεταξύ Βουλγαρίας και Αλβανίας.

χαμε αλυτρωτισμό και παρόμοιες κορόνες;

Η γνώμη μου ήταν σαφής, εξελίχτηκε με τον καιρό, και την έχω διατυπώσει με πολλούς τρόπους, από το 1991. Το Μακεδονικό του εικοστού αιώνα αποτελεί μια σερβοβουλγαρική διαμάχη. Οι «Μακεδόνες» εφευρέθηκαν για να μην υπάρξουν φυσικά σύνορα μεταξύ Βουλγαρίας και Αλβανίας. Ακόμη κι αν δεχτούμε το επιχείρημα, ο Θεός να το κάμει, ότι οι Μακεδόνες ήταν «κάτι άλλο» και εξελληνίστηκαν, ως εξελληνισμένοι έχουν τα δικαιώματα, το κοπιράιτ του ονόματος, υπό την έννοια του εμπορικού κώδικα, του μόνου κώδικα που αντιλαμβάνονται οι δυτικές κοινωνίες. Να τους λέμε λοιπόν Μακεδόνες, απλά και στρωτά, αρκεί να μας το ζητήσουν. Εκεί έπρεπε να περιορίζονται οι αιτιάσεις μας. Στο κοπιράιτ. Μήτε αλυτρωτισμοί, μήτε τίποτε. Μήτε κολύμπι στην Ιστορία, μήτε δικά μας και δικά σας.

Δημοσιεύσατε στη στήλη σας «Στο Καναβάτσο» ένα ακόμη σιβυλλικό άρθρο για το Μακεδονικό ζήτημα με αφορμή το συνέδριο του ΝΑΤΟ. Πώς κρίνετε τις τελευταίες εξελίξεις γύρω από το παραπάνω ζήτημα, δηλαδή την μετά το ελληνικό βέτο εποχή καθώς και τις προκλήσεις στη γείτονα χώρα με τις αφίσες που εικονίζουν τον Έλληνα πρωθυπουργό ως αξιωματικό των ΕΣ-ΕΣ και την ελληνική σημαία με αγκυλωτό σταυρό;

Το άρθρο στο οποίο αναφέρεστε, ήταν μια παραβολή. Δεν ήταν σιβυλλικό. Επί δεκαετίες κυκλοφορούν στα Βαλκάνια αυτές οι καρικατούρες των «προκλήσεων». Οι γείτονες είναι όμηροι μιας γενιάς που βασίστηκε στον αλυτρωτισμό της. Δεν θέλω αλυτρωτισμούς. Πουθενά. Δεν θέλω να δω μυστικές εταιρείες στα Βαλκάνια, αρκετή ζημιά έκαναν.